

Umsögn um áform um frumvarp til laga um aldursmörk fyrir aðgengi barna að samfélagsmiðlum (mál nr. S-132/2026)

Reykjavík, 15. júlí 2026

Umrædd áform um frumvarp eru lögð fram í nafni þess að auka öryggi barna og ungmenna á netinu, sem er markmið sem við getum vonandi öll verið sammála um. Ég trúi því staðfastlega að ráðherra og starfsfólk ráðuneytisins hafi hjartað á réttum stað og vilji vel, en einmitt þess vegna hvet ég ráðuneytið til að draga áformin til baka. Lagasetning sem þessi er ekki til þess fallin að ná markmiðum sínum heldur kemur þvert á móti til með að hafa gríðarlega mikil skaðleg áhrif.

Aldurstakmörk á samfélagsmiðlum hafa verið í deiglu um heim á undanförunum mánuðum. Ástralía tók af skarið um síðustu áramót og bannaði ungmennum yngri en 16 ára að nota samfélagsmiðla. Sams konar lög hafa í kjölfarið verið sett eða bíða setningar víða í Bandaríkjunum og Evrópu. Þessi alþjóðlega þróun hefur átt sér stað á sama tíma og samfélagsmiðlafyrirtækið Meta, móðurfélag Facebook og Instagram, hefur styrkt þrýstihópa um meira en tvo milljarða bandaríkjadala til að beita sér fyrir innbyggðri aldursstaðfestingu í stýrikerfum. Bent hefur verið á að með því skapist varanlegt og einstakt auðkenni fyrir hvert einasta tæki, sem auðveldar stórfyrirtækjum eins og Meta þannig að fylgjast enn betur með nethegðun hvers einasta notanda.

Til að framfylgja aldurstakmörkunum gagnvart ungmennum þurfa samfélagsmiðlafyrirtæki að staðfesta aldur *allra* notenda. Bann við notkun ungmenna á samfélagsmiðlum leiðir því til þess að *fullorðnir* notendur verða neyddir til að afhenda fyrirtækjunum afrit af löggildum skilríkjum, lífkenni á borð við skann af andliti og aðrar viðkvæmar upplýsingar. Samfélagsmiðlafyrirtækin, sem hafa nú þegar í áraraðir gerst sek um óhóflega og ólöglega upplýsingasöfnun gagnvart notendum sínum, fengju þannig enn verðmætari upplýsingar upp í hendurnar í boði íslenska ríkisins. Þá er ekki minnst á þá gríðarlegu öryggishættu sem fylgir söfnun viðkvæmra upplýsinga, en nú þegar hafa nokkur atvik komist í fréttir þar sem gögnum sem samfélagsmiðlar söfnuðu til aldursstaðfestingar var lekið. Einn slíkur leki varð frá samskiptamiðlinum Discord, sem hefur yfir 200 milljón virka notendur. Samfélagsmiðlafyrirtæki hafa sýnt að þeim er ekki treystandi fyrir persónuupplýsingum og það síðasta sem við ættum að gera er að rétta þeim þær á silfurfati.

Auk ofantalinna hættu er aldursstaðfestingartækni, líkt og öll tækni, ófullkomin. Sá ófullkomleiki bitnar verst á þeim sem höllustum fæti standa í samfélaginu. Aldursgreiningarhugbúnaður er til að mynda gjarn á að ranggreina aldur fólks sem er ekki hvítt, fatlaðs fólks og trans fólks. Ofan á

Það bætist að jaðarsett fólk er ólíklegra til að hafa efni á löggildum skilríkjum, auk þess sem margt trans fólk á ekki og getur jafnvel ekki orðið sér út um skilríki sem sýna rétt nafn og kyn. Það er einstaklega kaldhæðnislegt í ljósi þess að samfélagsmiðlar eru gjarnan griðastaðir margs jaðarsetts fólks sem á ekki bakland í raunheimum, svo sem hinsegin ungmenna sem fá ekki stuðning heima fyrir. Fyrir sumu fólki er eina samfélagið sem það hefur á samfélagsmiðlum og oft eru þeir eini staðurinn sem fólk hefur til að nálgast nauðsynlegar upplýsingar. Með því að útiloka viðkvæmustu hópana frá meginstraumsmiðlum er hætt við að slík samfélög færist yfir í myrkari kima internetsins, á miðla sem fylgja ekki lögum og taka síður ábyrgð á því efni sem þeir hýsa. Þannig getur lagasetning sem þessi leitt til þess að ungmennin sem henni er ætlað að vernda verði frekar berskjölduð fyrir skaðlegu efni.

Þar til nýlega voru uppi áform innan ríkisstjórnar Bretlands um að banna sýndareinkanet (VPN) vegna þess að talið var að bresk ungmenni myndu nota þau í stórum stíl til að beina netumferð sinni um önnur lönd og komast þannig fram hjá komandi aldurstakmörkunum á samfélagsmiðlum þar í landi. Raunin er þó sú að fyrir utan notkun fyrirtækja og stofnana eru sýndareinkanet einna mest notuð til að komast undan ritskoðun af hálfu hins opinbera. Að banna sýndareinkanet er ekki einungis tæknilega illmöguleg heldur gríðarlega hættuleg tillaga sem sendir þau skilaboð að borgararéttindi séu til málamynda og fjöldaeftirlit sé það sem koma skal.

Við lifum á viðsjárverðum tímum. Tjáningarfrelsi er fótum troðið víða um heim og þrengt hefur verið að réttindum jaðarhópa, sums staðar með þeim afleiðingum að fólk sem hefur lýst yfir stuðningi við réttindabaráttu þeirra á samfélagsmiðlum er stimplað hryðjuverkamenn. Samfélagsmiðlar hafa gríðarlegt vald til að móta samfélagsumræðuna, bæði á jákvæðan hátt með því að lyfta upp rödd almennings og á neikvæðan hátt með því að stýra hvaða efni fólk sér, í þeim tilgangi að móta skoðanir þess. Sú alþjóðlega herferð sem hefur valdið því að fleiri og fleiri lönd hafa leitt aldurstakmörk á samfélagsmiðla í lög dregur úr tjáningarfrelsi almennings og vernd uppljóstrara. Hún þrengir að öryggi fólks á netinu og raunar að stoðum lýðræðisins, þrátt fyrir yfirlýst markmið um hið gagnstæða.

Látum ekki blekkjast. Leyfum samfélagsmiðlafyrirtækjunum ekki að komast upp með áframhaldandi ábyrgðarleysi gagnvart skaðlegu efni sem þau hýsa, ávanabindandi hönnun miðlanna og ólögmætri upplýsingasöfnun um notendur. Ábyrgðin er þeirra. Krefjumst þess að þau beri hana, fólki á öllum aldri til hagsbóta, frekar en að velta henni yfir á notendur.

Undirritað,

Reyn Alpha Magnúsd.

Reyn Alpha Magnúsdóttir

Tölvunarfræðingur og aðgerðasinni í mannréttindamálum